

Otázka: Výtah z filosofie a etiky

Předmět: Společenské vědy, Filosofie

Přidal(a): Rosell

VÝTAH Z FILOSOFIE A ETIKY

- Z řeckých slov PHILEIN (milovat) x SOPHIA (moudrost),
- Klade si za cíl zkoumat jednotlivá jsoucna, ne v dílčích projevech, ale z hlediska, proč a jak vůbec jsou,
- Filo je nauka, jejíž základní východisko tvoří otázka po povaze celku světa a po místě člověka v něm.

FILO DISCIPLÍNY

- Ontologie (nauka o jsoucnu/arché) [monismus (idealismus x materialismus) x dualismus],
- Gnozeologie / epistemologie / noetika (nauka o poznání → empirismus x racionalismus),
- Filozofická antropologie - co je smyslem lidského žití, co je láska, štěstí, smrt,
- Etika - morálka, mrav,
- Logika - nauka o důsledném uspořádaném myšlení).

VĚDY

1. *Přírodní* - fyzikální zákony (F, M, CH, Bi, astronomie atd.),
2. *Humanitní/společenské* (PSY, SOC, politologie, antropologie, lingvistika, PRA, religionistika, EKO),
 - Vznikají po 19. století,

Přírodní vědy mají předem daný obor, humanitní vědy spíš chtějí poznat celek (zaměřují se na člověka).

POJMY

- **Mýtus** - symbolický potažmo náboženská příběh, jak se svět vyvíjel (jeho cí vysvětlit, co je po smrti; jak vzniknul svět apod.),
- **Senzualismus** - názor uznávající za jediný zdroj poznání jen smyslové vnímání,
- **Monismus** - v základu světa jedno jsoucno,
 - Idealismus - prvotní myšlenka pak hmota,
 - Materialismus - prvotní hmota pak myšlenka,
- **Dualismus** - dva principy hmota i myšlenka (Descartes → „*Myslím, že jsem.*“),
- **Racionalismus** - základem je rozum (Descartes),
- **Empirismus** - zkušenost (John Locke → „*Tabula rasa*“),
- **Skepticismus** - pochybování (hledáme),
- **Dogmatismus** - teze nepřipouštějící pochybnosti,
- **Nihilismus** - negace možnosti poznání (nelze najít),
- **Etnocentrismus** - zveličování významu etnického hlediska,
- **Sekularizace** - „odnáboženštění“ od náboženství,
- **Urbanizace** - přesun z vesnic do města,
- **Industrializace** - zprůmyslnění (přeměna agrární země v průmyslovou),
- **Ostrakizace** - vyloučení, vypovězení ze skupiny, do které člověk dosud patřil,

Doba osová

Východní filozofie

- **Indie**
 - Bráhmanismus (hinduismus),
 - Myšlení ve védách,
 - Důraz; život jako neustálé utrpení, koloběh života, o podobě našeho znovuzrození rozhodují naše předchozí skutky.
 - Buddhismus,
 - Siddhártha Gautama, syn místního vládce - později asketa,

- Protiklad k tradičnímu bráhmánismu a jeho kastovnímu systému,
- Buddha= probuzený (sedmidílná stezka, karmínový zákon),
- **Čína**
 - Konfucianismus,
 - základy čínské filozofie (rovnocenný zájem o člověka i přírodu, myšlení i jednání, cíl pro harmonii, vůle po mravní čistotě),
 - Důraz na střídmost, moudrost, mravnost a vzdělání,
 - I´ting (kniha proměn) - myticko-věštecký text - základ čínské filozofie,
 - Taoismus,
 - Lao-C´, Kniha Tao t´ing,
 - Princip Tao; prostupuje dění přírody i lidského nitra, ztotožňován s cestou - proces, pohyb, porozumění tao vede k řádu a míru.

Antická filozofie

Předsokratovské období

- **Tháles z Milétu** - všeobecná oduševnělost; vše má duši „vše je plné bohů“ (arché voda) - země plovoucí deska na vodě, která se pohybuje - vlny = zemětřesení,
- **Anaximenés** - arché vzduch (Apeiros Aér - nekonečný, všeobsáhlý vzduch),
- **Anaximandros** - arché není vázáno na smysly, je obecnější a trvalejší (než voda/vzduch),

Pythagorejci

- **Pythagoras** - základem je číslo (magické č. pythagorejců; 10,
 - Lichost - omezené, stabilita / sudost - bez omezení, proměnlivost,

Eleaté

- **Xenofánes z Kolofónu** - 1 bůh, kdyby jich bylo víc, tak se navzájem omezují,
 - Skutečný bůh je všudypřítomný a nelze ho srovnávat se smrtelníky,
- **Parmenidés** - důraz na otázku povahy světa („1. skutečný filozof“),
- **Zenon z Eleje** - teze o nemožnosti pohybu „Zenónovy aporie (letící šíp),

Atomisté

- **Demokritos** - základní částicí světa jsou atomy,

Období klasické antické filozofie

- **Sokrates** - sokratovská jehla, sokratovský dialog - nepíše, známe díky Platonovy,
 - Odpůrce sofistů, kritik falešné a formální polemiky, důraz na pravdu a poznání, „Vím, že nic nevím,“ poznání nebude nikdy u konce (Sofisti účelově, až nedůstojně nakládají s pravdou),
- **Platón** - založil akademii (filo škola); napsal Obrana Sokratova, Ústava, Ideje (podobenství o jeskyni), teorie státu,
- **Aristoteles** - učitel Alexandra Makedonského, Lykeion (lyceum-vlastní filo škola), díla; F, Metafyzika, O duši,
 - Člověk společenský (zoón politikon),
 - Lidé se sdružují ve dvou rovinách (oikia-rodina - polis-stát),
 - Tři právní formy polis (monarchie, aristokracie, politeia),
 - Tři pokleslé formy polis (tyranie, oligarchie, demokracie),

Římská filo

- **Marcus Tullius Cicero** - vymezení pojmu kultura,
 - Kultura ducha, založil tradici kultury jakožto charakteristiky vzdělanosti,
 - Z lat. „colo“ „colere“ - původně spojeno s obdělávání půdy („agri cultura“),

Helenistické období

- **Stoicismus** - důraz na smyslové vnímání, pravdivé nelze vyvrátit rozumem, vládne determinovanost (předurčenost) skrze logos (rozum), *žij ve shodě s přírodním řádem.* → žij cnostně,
- **Epikureismus** - Epikura ze Samu -cíl člověka je dosáhnout blaženosti → ataraxie stav bez bolesti a neklidu,
- **Antický skepticismus** - 2 pohledy,
 - Pyrrhon z Elidy - aby člověk dosáhl blaženosti, musí filozof odpovědět na 3 otázky (*Jaké jsou věci, jaké k nim, mám zajímat postoj, co tím získám?*),
 - Sextos Emepeirikos - skepse proti velkým pravdám („Co je podstatou světa“) → přijímá malé pravdy (=fakta, které mohou zodpovědět - „Co je za den“),
 - Novoplatonismus - prazákladem pyramida bytí (jedno, duch, hmota),

Středověká filozofie

Patristika - z lat pater - otec (učení církevních otců),

- Vliv na upevnění a zpřísnění křesťanského učení - tzv. dogmatika,
- Fáze; 325 - ustanovení 1. křesťanského státu (1. Arménie, 2. Gruzie),
- Fáze Katolická (POL, SLO, ITA, ŠPA),

Pravoslavní (UKR, SRB, ARM, RUS),

Protestanti (VB, USA),

- **Svatý Augustin** - o boží obci, O Trojici, O svobodě, Čas „*Věř abys rozuměl.*“
 - Theodicea - ospravedlnění Boha (filo x teologie - přítomnost zla ve světě - *když je bůh všemohoucí, proč dopouští zlo, zlo je nepřítomností dobra jako tma je nepřítomností světla.*“),
- **Isidor ze Sevilly** - křesťanská interpretace světa (Noe a potopa světa, Babylonská věž),

Scholastika - z lat scholasticus (učení církevních škol),

- Ranná - spor o univerzálie (obecniny - obecné pojmy) - jestli jsou reálné nebo to jsou jen názvy věcí,
 - Realisté - *ante res* - před věcmi (**Vilém z Champeaux** „*bělost existuje, aniž by existovala jediná bílá věc*“),
 - Nominalisté - *post res* - po věcech (**William Occam** - Occamova břitva = když vícero vysvětlení je nejlepší hledat nejjednodušší řešení),
 - Konceptualismus - *in rebus* - ve věcech,
- Vrcholná
 - **Tomáš Akvinský** - zjednodušil Aristotelova díla,
 - Teze o božské existenci,
 - Pohyb - někdo musel být prvním hybatelem = Bůh,
 - Příčina - vše musí mít nějakou příčinu,
 - Nutnost a nahodilost - vše má svůj účel,
 - Nejvyšší dokonalost - jedině Bůh,
 - Někdo musí vše řídit = Bůh,

Novověká filozofie

- Součástí bouřlivého vývoje evropské kultury a civilizace,
- Doba 30. leté války 1618,
- - do poloviny 19. století,
- Rozvoj přírodních věd,
- Centrem zájmu člověk a příroda,

Gnozeologický problém - který způsob poznání vede k pravdě,

- Empirismus - smyslové poznání (indukce)
 - **John Locke** - „*Nic není v rozumu, co nebylo ve smyslech.*“
 - *Tabula rasa*,
 - Důraz na sociální učení a socializaci, uznával konstituční monarchii,
 - **George Berkely** - „*Být znamená být vnímán.*“
- Racionalismus - rozumové poznání (dedukce),
 - **René Descartes** - rozprava o metodě, Meditace o první filozofii,
 - „*Cogito ergo sum*„- myslím, tedy jsem,
 - Člověk poznává skrze vrozené ideje (Bůh) a získané ideje (klamné, smysly nás mohou klamat [ponořená hůl ve bodě vypadá jako zlomená],
 - Metodická skepse - pochybnosti o všem, co bylo do té doby považováno za pravdivé a samozřejmé,
 - **Baruch Spinoza** - „*Podmínkou štěstí je svoboda.*“
 - **Gottfried Wilhelm Leibniz** - „*Dáte-li vedle sebe dokonalé a nedokonalé, poznají lidé ihned rozdíl. Dáte-li jim jen nedokonalé, budou spokojeni.*“

Osvícenství

- Vztah k náboženství - výjimečně teisté, většinou deisté (=bůh stvořil svět, ale dál nezasahuje, každý je strůjcem svého osudu),
- Preference osvícenský absolutismus → panovník vládne neomezenou mocí, ale je „osvícen“ (=vzdělaný, moudrý, rozumný),
- **Charles Louis Montesquieu**
 - Perské listy - 2 Peršané cestují FRA a kriticky pozorují politickou i náboženskou nesvobodu
 - O duchu zákonů - dělba státní moci, vycházel ze J. Locka - přidal nezávislost moci soudní,

• **Jean Jacques Rousseau**

- Relativismus - odmítnutí etnocentrismu, dogmatismu a jediné pravdy → uznání plurality názorů, postojů a hodnot,
- Rozprava o nerovnosti (divoštství, barbarství, civilizace), Společenská smlouva (velký vliv při VFR), Emil čili o výchově,

• **Immanuel Kant**

- Kritika čistého rozumu, Co mohu vědět - epistemologie,

Co mám činit - etika,

V co mohu doufat - filo náboženství,

• Kantova etika

- Kategorický imperativ - jedneť jen dle té zásady, od níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem („Chovej se tak jak chceš, aby se ostatní chovali k tobě.“), „Dvě věci mě naplňují údivem, hvězdné nebe nade mnou,
- a mravní zákon ve mně.“,

Tradiční společnost	Moderní společnost
Viceregenerační rodiny	Nukleární rodina
Život na vesnici / společnost vojenská	Sťahování do měst
Dominanta církev	Společnost průmyslová
Pospolitosť	Urbanizace
Malá specializace a dělba práce	Solidarita je založena na vzájemné potřebnosti jednotlivců
Vzájemná podpora i kontrola	

Německý idealismus

Návaznost na I. Kanta

• **G. Fichte** „existence vědomí spočívá v tom, že určuje sebe sama“,

- Dogmatismus - vykládá zkušenost,
- Idealismus - odvození zkušenosti z představy,
 - Každý jednatel má možnost si přiklonit k jedné z možností,
- **W. J. Schelling** „Souběžně s objektivizací Já a s jeho cestou ke konečné identitě probíhá podobný procesy ve vnější přírodě.“,
- **W. F. Hegel, Friedrich Nietzsche, Zarathustra,**

Filozofie a moderní sociální vědy

- století – specializace a rozvoj věd (soc, soc.kultur.antropologie, PSY, polito,EKO),
- **Auguste Comte** – Kurz pozitivní filozofie, sociologie (dělení na statiku a dynamiku),
 - Koncept 3 stádií vývoje společnosti (Teologická-náb., metafyz-přírodě, pozitivní-vědě),
 - Tradiční společnost (voj. a teologická) X moderní společnost (prům. a vědec.),
- **Hannah Arendtová** – původ totalitarismu I-III.

Česká filozofie po II. Světové válce

- **Jan Patočka** – mluvčí Charty 77 → Kacířské eseje o filozofii dějin,
- **Tomáš Halík** – „Co je bez chvění není pevné.“,
- **Erazim Kohák, Ernest Gellner, Václav Bělohradský, V. Havel,**
- Charta 77 – občanská válka reagující společenské/politické poměry v ČSR,
 - ČSR nedodrží své právní závazky (viz Helsinské dohody 1975),
- Anticharta – reakce státní moci,

Multikulturalismus

- Myšlenkový a politický směr (kulturní ideologie), který zastává stanovisko, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou a zdůrazňuje prospěšnost kulturní rozmanitosti pro společnost a stát,
- Živý v zemích, jejichž obyvatelé pocházejí z rozdílného kulturního prostředí a v některých z nich se uplatňuje i jako konkrétní politika státu. Cílem je politicky sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, etnicitu či přesvědčení, a to tak, že si pokud možno zachovají své kulturní odlišnosti
- Počátky; USA, CAN, Austrálie,
- **Charles Taylor**; zkoumání politiky uznání.

ETIKA

- **Morálka** - teorie správného a nesprávného jednání,
- **Etiketa** - pravidla/systém společenského chování,
- **Právo** - soubor norem, jejichž dodržování vyžaduje stát,
- **Norma** - závazné pravidlo, které je vynucováno, předpisem, zvykem atd.,
- **Polyteistické náboženství** - víra ve vícero bohy (řecká mytologie),
- **Monoteistické náboženství** - víra v 1 boha (křesťanství, islám, „buddhismus“),

Morální dilema - „vybírání si menšího zla“ (volby, říct kamarádce, že ji přítel podvádí),

Sociální etika - zabývá se obecným blahem lidí,

- Etický kodex sociálního pracovníka ČR; zodpovědnost vůči,
 - Klientovy sociální služby,
 - Zaměstnavateli, u kterého pracujeme,
 - Kolegům v sociální práci,
 - Profesi a odbornosti sociálního pracovníka,
 - Společnosti,

Lawrence Kohlberg

- **Předkonvenční morálka**
 - Dítě se přizpůsobuje pravidlům uloženým autoritou, aby se vyhnulo trestu nebo získalo odměnu,
 - Orientace na *trest a poslušnost* - nezáleží na dobrém či špatném úmyslu nějakého jednání, nýbrž jen na skutečných důsledcích,
 - *Osobní zájem* - orientace na odměnu/dosažení osobních cílů,
- **Konvenční morálka**
 - Snaha dodržovat pravidla a sociální normy, aby si zasloužil uznání jiných a udržel sociální řád,
 - Orientace „*být hodný dítětem*“ - morální je to chování, které dělá radost jiným a které druzí schvalují,
 - Orientace „*zákon/udržování sociálního řádu*“ - správné je to, co odpovídá pravidlům legitimní autority,
- **Postkonvenční morálka**
 - Hlavní jsou obecné zásady spravedlnosti, které by mohly být v rozporu s psaným zákonem či autoritou,

- Orientace na společenskou smlouvu, individuální práva a demokratické zákony,
- Orientace na individuální svědomí – člověku jsou vodítky jeho vlastní abstraktní etické principy, které odrážejí univerzální spravedlnost.

Tabu

- „nevhodné, nedotknutelné, vyloučené téma“,
 - Tetování (JAP), homosexualita, potrat apod..